

**DŽERI HOPKINS
I DENI ŠUGERMEN**

**NIKO SE
ODAYDE
NEĆE IZVUĆI
ŽIV**

Preveo
Dejan Cukić

■ Laguna ■

Naslov originala

Jerry Hopkins

Danny Sugerman

NO ONE HERE GETS OUT ALIVE

Copyright © 1980 by Haku Olelo, Inc.

Updated Material © 1995 by Haku Olelo, Inc.

This edition published by arrangement with Grand
Central Publishing, New York, New York, USA.

All rights reserved.

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

Za Erin i Niki i Rebeku – Džeri

Za Reja i Džima – Deni

„Hajde da jednostavno kažemo da sam ja iskušavao
granice stvarnosti. Zanimalo me je šta će se dogoditi.
To je sve: samo radoznalost.“

Džim Morison, Los Angeles, 1969.

SADRŽAJ

Predgovorxi
Luk je zategnut	1
Strela je poletela	59
Strela je u padu229
Epilog385
Pogovor Majkla Meklura397
Izjave zahvalnosti401
Diskografija, videografija, bibliografija404
O autorima411
Napomena prevodioca413

PREDGOVOR

„Mada miljenici bogova umiru mladi, oni i nastavljaju da žive u društvu bogova.“

Fridrih Niče, *Rođenje tragedije*

Dorsi (*The Doors*) nekako su bili anomalija rokeraškog panteona. Na svom vrhuncu, oni nisu bili ni folk ni džez, a iako su neki od kritičara njihovu muziku nazivali „esid rokom“, oni nisu bili deo scene „ljubavi i mira“ *Erplejn–Ded–Kviksilver* (*Jefferson Airplane, Grateful Dead, Quicksilver Messenger Service*) esid rok zvuka iz San Franciska. Oni nisu imali ničeg zajedničkog sa engleskom muzičkom invazijom, pa čak ni sa pop muzikom uopšte, mada su tri njihove singl-ploče došle do prvog mesta na listi najprodavanijih. Iako je Njujork bio dobar prema *Dorsima* (gotovo do tačke prisvajanja), oni su bili kilometrima daleko od sastava *Velvet andergraund* (*Velvet Underground*) uprkos zajedničkoj sklonosti ka mračnim i turbobnim temama. Oni čak nisu bili deo folk-rok scene koja je vladala u Los Anđelesu tih dana, kroz muziku *Berdsa, Bafalo Springfilda* (*The Byrds, Buffalo Springfield*) i sličnih. Čak i u hijerarhiji koja uključuje Elvisa, Džoplinovu i Hendriksa, oni su predstavljali

svet za sebe. „Čudan svet što vas proganja“, rekao je jednom prilikom Džim Morison, „nagoveštavajući novi i divlji zapad.“

Da biste na najbolji način sagledali Džima Morisona, morate proći kroz *Vrata* (*The Doors*), a najvažnije što treba zapamtiti u vezi sa *Dorsima* jeste da se radilo o sastavu čiji je svaki član gradio jednu stranu celine dijamanta. Jedne večeri, na turneji, pred sam početak nastupa, disk-džokej se popeo na scenu da najavi izvođače:

„Dame i gospodo“, objavio je on publici, „molim vas, poželimo dobrodošlicu Džimu Morisonu i *Dorsima*!“ Usledio je uobičajeni aplauz.

Dok se di-džej spuštao stepenicama sa bine, Džim ga je povukao u stranu i rekao: „Ne, ne, čoveče, vrati se tamo i najavi nas kako treba.“

Voditelj se uspaničio: „Šta sam rekao? Šta sam uradio?“

„Svi smo mi *Dorsi*“, rekao mu je Džim. „Ime ove grupe je *The Doors*.“

Radilo se o sastavu čiji neiskazani cilj nije bio ništa manje od muzičke alhemije. Oni su nameravali da upletu sa poezijom rok muziku kakvu niko do tada nije čuo, a potom taj hibrid vežu za pozorište i dramu. Nameravali su da sjedine izvođače i publiku priključujući se direktno na „Univerzalni um“ (*Universal Mind*). Ništa manje od toga ne bi ih zadovoljilo. Za njih je to značilo preuzimanje rizika, bez trikova, bez skrivenih karata u rukavu, bez razrađene scenografije i specijalnih efekata: samo ogoljena, opasna stvarnost što probija velove privida sposobnošću muzike da probudi u čoveku njegove sopstvene skrivene, večne moći.

Dorsi su se neprekidno udvarali svojoj muzi – tačnije rečeno, Morison se udvarao svojoj muzi, a ostali su ga sledili. Bend je bio uz njega. Džim je verovao da nije dovoljno prosto prisiljavanje nadahnuća. Snaga pisca ili slikara leži jednako u njegovoj sposobnosti da prima koliko i da smišlja, stoga je dužnost svakog umetnika da učini sve što je u njegovoj moći

kako bi povećao snagu prijema. Za postizanje tog cilja, Rembo, pesnik iz devetnaestog veka, zagovarao je sistematsko „svesno rastrojstvo svih čula“. Zašto? „Da bi se dostiglo nepoznato.“ Kako? „Na svaki mogući način.“

Džimova naklonost i potraga za nepoznatim detaljno su prikazane na stranicama koje slede. „Postoje poznate stvari“, rekao je Džim u citatu često pripisivanom Vilijamu Blejku,* mada je u stvari lično njegov, „i postoje stvari nepoznate, a između njih su vrata.“ Međutim, Blejk jeste u prvom delu svog „Venčanja neba i pakla“ rekao: „Put neumerenosti vodi ka palati mudrosti.“ A u narednom redu ispod: „Razboritost je ružna bogata usedelica kojoj se udvara Nesposobnost.“ Ne treba ni napominjati da se Džim nije udvarao toj usedelici, ali je zato iskušavao svoje sposobnosti kada god je mogao. Džim je pio i vikao i preklinjao, nagovarao i igrao u nadahnuću da ujedini bend, da pokrene publiku, da zapali noć, jednom za-
svagda, zauvek.

Nažalost, upravo će Džimova posvećenost ovom uzoru, tako rano prihvaćenom tokom njegove profesionalne karijere, konačno uništiti i čoveka i bend. Džim Morison je bio čovek koji nije hteo, nije mogao, i odbijao je da pravi kompromise i lično i u svojoj umetnosti. U tome leže njegova nevinost i čistota, njegov istovremeni blagoslov i prokletstvo. Ići do kraja ili umreti pokušavajući. Sve ili ništa. Ekstaza rizika. Pošto nije pristajao da štancuje ili obezvređuje ono što piše, on nije mogao da glumi očajanje ili folira zanos. On nije mogao da jednostavno zabavlja publiku ili mehanički radi nešto. Bio je briljantan i očajan, gonjen neumoljivom potrebom da „iskušava granice stvarnosti“, da preispituje svetinje, istražuje profanost. I zato je bio lud... lud za stvaranjem, ludački željan da bude pravi. Od

* *William Blake* (1757–1827) – engleski pisac, slikar i mistik. Njegovo delo „*Proverbs of Hell*“ (doslovno „Paklene poslovice“) prevedeno je kod nas kao „Venčanje neba i pakla“. (Prim. prev.)

ovih osobina bio je nestalan, opasan i sklon sukobu. Utehu je nalazio u istim elementima koji su ga i nadahnuli i pomagali mu da stvara: opijatima.

Teorije francuskog nadrealiste Antonena Artoa o sukobljavanju, iznete u delu „*Le Théâtre et son double*“ („Pozorište i njegov dvojniki“), znatno su uticale na Džima i grupu. U jednom od najsnažnijih eseja iz te knjige Arto povlači paralelu između kuge i pozorišta, tvrdeći kako dramska radnja mora imati sposobnost izazivanja katarze kod gledaoca na isti način kao što je kuga pročistila ljudsku vrstu. A cilj? „Da bi ostali zgranuti i razbuđeni. Ja želim da ih probudim. Oni ne shvataju da su već mrtvi.“

Džim će, u ritmu, urliknuti po hiljadu puta: „Probudite se!“, tokom hiljadu noći, u pokušaju da publiku protrese iz nesvesnog stanja. Još uvek se sećam prvog koncerta *Dorsa* na koji sam otišao, prestravljen do dubine svoje trinaestogodišnje duše, razmišljajući: „Ovaj tip je opasan. Neko će biti povređen, verovatno on sam. Ili ja. Ili svi mi.“ „Niko se odavde neće izvući živ“, pevao je on u pesmi „*Five to One*“, a kada si suočen sa takvom vrstom straha (ili grešnog užasa koji može izazvati pesma kao „*The End*“), nešto se u tebi pomeri. Suočenom sa krajem, namigne ti večnost. Taj koncert mi je promenio moj život. Znao sam da ništa ne može biti bolje i stvarnije od ovoga. Danas, više od dvadeset godina kasnije, još uvek tako mislim. Još uvek ne znam šta mi se to tačno dogodilo te noći 1967. godine. Ali znam da je bilo uzvišeno. Džim Morison je promenio moj život. On je promenio život i Džeriju Hopkinsu. On je posedovao moć, on je stvarao magiju, „*Mr. Mojo Risin*“.

„Misterijske svetkovine trebalo bi da budu nezaboravni događaji što bacaju senku na čitavu budućnost nekog čoveka, stvaraju iskustva koja menjaju bitisanje“, pisao je Aristotel. Koncerti grupe *Dors* i Džimove predstave (kada su bili uspešni) ostvarivali su upravo ovakve preobražaje.

Plutarh je pokušavao da objasni proces umiranja kroz slične rituale. „Lutanje niz zastrašujuće puteve u tamu koja nikuda ne vodi: onda neposredno pred kraj svih tih užasa, panika i zapanjenost.“ Nailaze čarobni zvuci, plesovi i svete izreke, a onda „iskušenik, oslobođen svih stega i otrgnut od njih, šeta unaokolo slaveći svetkovine sa drugim svetim i čistim ljudima i gleda s visine na neprosvećene...“

Ovo je prokleta blisko opisu *Dorsa* na vrhuncu njihovih moći: kako jašu na zmiji, drevnoj i arhetipskoj, čudnoj, ali uznemirujuće poznatoj, snažno slikovitoj, senzualnoj i zloj, moćnoj i pretećoj. Kada je Morison saopštio: „Ubica se probudio pre zore i navukao čizme / uzeo je lice iz drevne galerije / i prošetao niz hodnik“, mi smo koračali tim hodnikom sa njim, preplašeni, paralizovani, nemoćni da se zaustavimo, dok je muzika plela mrežu hysterije oko nas, motajući nas sve čvršće u svoje tkanje. Morison je na scenu donosio tragediju, oceubistvo, užas, nepojamne muke. MI SMO TO VIDELI, MI SMO TO OSETILI, bili smo prisutni. Bili smo hipnotisani. Stvarnost je razjapila čeljusti i progutala nas cele dok smo upadali u drugu dimenziju. A Morison je bio jedini vodič. „Ja sam uz vas, i ja idem, oslobađam kontrole, probijamo dalje...“ To smo i uradili.

„Izgubljen u rimskoj divljini bola.“* To nije bio tek stih jedne strofe. Bio je to epitaf trenutka, fotografija kolektivne podsvesti. Simboli su bili vanvremenski, a reči sadržale naslagane slike i energije hiljadama godina stare, a sada vaskrsle.

Na početku karijere grupe, Džim je pokušao ovo da objasni jednom novinaru: „Koncert *Dorsa* je javni skup koji mi sazivamo radi posebne dramske diskusije. Kada nastupamo, mi učestvujemo u stvaranju jednog sveta i to proslavljamo zajedno sa publikom.“

* Navedeni stihovi su iz pesama „*The End*“ odnosno „*Go Insane*“. (Prim. prev.)

Nekoliko dana pre nego što će krenuti za Pariz u susret smrti, Džim mi je dao svoju poslednju izjavu za štampu: „Za mene to nikada nije zaista bila predstava, ti takozvani nastupi. To je bilo pitanje života ili smrti. Pokušaj da se komunicira, da se što veći broj ljudi uvuče u svet ličnih misli.“

Od sredine do kraja šezdesetih grupe su pevale o ljubavi i miru, a unaokolo je deljen LSD, ali sa *Dorsima* je bilo drugačije. Smaragdnozeleni noćni svet Pana, boga muzike i panike, nikada nije sijao tako blistavo kao u pesmama *Dorsa*. Galopiranje bez daha pesme „*Not to Touch the Earth*“, prvobitni užas „*Celebration of the Lizard*“, edipovski košmar „*The End*“, agonija kakofonije „*Horse Latitudes*“, mračni, nelagodni prizvuci u „*Can't See Your Face in My Mind*“, iznurenost nadolazeće propasti „*Hyacinth House*“, zavodljivi gubitak svesti pronađen u pesmi „*Crystal Ship*“.

Kada se muzika završila, nastupili su smirenost, spokoj, povezanost sa životom i potvrda postojanja. Prikazujući nam pakao, *Dorsi* su nas odveli u raj. Prizivajući smrt, postigli su da se osetimo živima. Suočivši nas sa užasom, oslobodili su nas da uz njih slavimo radost. Potvrđujući naš osećaj beznađa i tuge, vodili su nas ka slobodi. Ili... barem su pokušali.

Svedočanstvo o uvođenju u tajne boginje Izide zadržalo se samo kroz jedan lični iskaz, drevni tekst čiji prevod glasi: „Pridoh granici smrti. Ugledah prag Persefonin. Putovah kroz sve elemente i vratih se. U ponoć videh sunce iskričavo od bele svetlosti. Približih se bogovima i gornjeg i donjeg sveta, obožavajući ih nadohvat ruke.“ Sve se ovo događa noću. Uz muziku, ples i predstave. Koncert kao ritual, kao inicijacija. Bacanje čini. Oslobođeni su izuzetni sastojci, što su obitavali u vazduhu stotinama hiljada godina, skriveni u svakome od nas, zahtevajući samo buđenje.

Naravno, psihodelične droge i alkohol mogu ohrabriti razvoj događaja. Grčki muzikolog daje svoj opis bahanaljske inicijacije kao katarze: „Svrha bahanalija je da se depresivne

napetosti kod ljudi, stvorene njihovim životnim stanjem ili nekakvom nesrećom, očiste kroz obredne melodije i igre.“

Neobična je i uznemirujuća zanesenost izazvana delićima drevnih paganskih misterija: tama i svetlost, agonija i ekstaza, žrtva i blaženstvo, vino i klas žita (halucinogene pečurke). Za pretke je bilo dovoljno saznanje da postoje vrata ka tajanstvenoj dimenziji koja se mogu otvoriti pred onima što ih iskreno traže. Takva nadanja i potrebe nisu iščezle tokom vremena. Džim Morison je to znao. Morison je bio prva rok zvezda za koju znam da je govorio o mitološkim vezama i drevnim moćima rokenrola, o obrednim svojstvima rok koncerata. Zbog toga su ga u štampi nazivali pretencioznim šupkom: „Nemoj sebe da shvataš preozbiljno, Morisone. To je samo rokenrol, a ti si samo rok pevač.“

Džim je znao da greše, ali nije ulazio u raspravu. Takođe, znao je da uvredama nanetim njemu, kritičari omalovažavaju njegovu publiku. Džim je znao da je muzika magija, da je nastup bogoslužjenje, i znao je da ritam oslobađa. Džim je bio isuviše svestan istorijskog značaja ritma i muzike da bi ti preobražujući koncerti *Dorsa* bili sasvim slučajni.

Kod svog omiljenog filozofa Fridriha Ničea Džim je pronašao utehu i ohrabrenje u savetu da se „kaže da životu“. Nikada nisam poverovao da je Džim bio na samoubilačkom putu, kako su mnogi tvrdili, i do danas mi je teško da prosuđujem način na koji je odabrao da živi i umre. Džim je odabrao silinu umesto dugovečnosti, da bude, po Ničevim rečima, „onaj koji ne negira“, onaj koji ne kaže „ne“, koji se usuđuje sam da stvara.

Pored toga, Džim je sigurno bio spreman da pročita naredni Ničev citat: „Iskazano Da za sam život još u najstranijim i najtvrdim problemima, volja za život, radujući se žrtvi svojih najviših tipova položenoj za sopstvenu neiscrpivost – to sam nazvao dionizijskim, to sam odgonetnuo kao most do psihologije tragičnog pesnika. Ne da bi se oslobodio užasa i sažaljenja, ne da bi se očistio od opasnog afekta jednim vehementnim

pražnjenjem, nego da bi, preko užasa i sažaljenja, sam postao večnom radošću postajanja. “* Džima je ubila njegova nezasita žed za životom, a ne nekakva ljubav prema smrti.

Niče, Van Gog, Rembo, Bodler, Po, Blejk, Arto, Kokto, Nižinski, Bajron, Kolridž, Dilan Tomas, Brendan Bijan, Džek Keruak, oni koji su život osećali toliko snažno da je postajalo nepodnošljivo živeti ga – oni poludeli, oni prokleti, pisci, pesnici i slikari, umetnici tvrdoglavo otporni na autoritete i uporni u vernosti svojoj pravoj prirodi, po bilo koju cenu – to je bio soj sa kojim se Džim najstrastvenije poistovećivao, stremeći njihovim uzorima. Biti pesnik, biti umetnik, značilo je više od prostog pisanja, slikanja ili pevanja. To je značilo posedovanje vizije i hrabrosti da se ta vizija istera do kraja, uprkos otporima. Ono što te ne ubije ojača te; ako si imao ono što je potrebno, bio si redak i čudesan, ako nisi, to se ne može glumiti.

Kada su Džima za jedan časopis obožavalaca pitali kako se pripremao za slavu, odgovorio je: „Prestao sam da se šišam.“ Prečutao je: „... i počeo sam da gutam 'kiselinu'.“ Kao i toliki drugi, Džim je uzimao droge kako bi proširio granice svoje svesti, kako bi obezbedio ulaz u svetove inače zaključane i zapečaćene. Svestan odnosa šamana prema svom unutrašnjem svetu preko uzimanja pejotla i Kastanedinog iskustva sa Don Huanom, Džim je gutao psihodelike. Poput Kolridža i potrošača opijuma, on je bio začaran veštačkim rajem, hipnagoškom arhitekturom, mlečnim morima i noćima bez zvezda. Slično Haksliju, Džim se oduševljavao pred blistavom geometrijom i drevnim tajnama što drhte na ivici otkrivanja. I poput pesnika romantičara, on je uživao u menjanju svojih čula svim dostupnim sredstvima: vinom, hašišem, viskijem. Da je apsint bio prisutan u njegovo vreme, Morison bi postao potrošač apsinta**.

U delu „Varijante religioznih iskustava“ Vilijam Džejs je napisao ono što je Džim već znao: „Trezvenost umanjuje,

* Fridrih Niče, „Sumrak idola“, prema prevodu B. Jevtića. (Prim. prev.)

** *Absinthe* – piće sa do 72% alkohola. (Prim. prev.)

diskriminiše i negira. Pijanstvo širi, ujedinjuje i potvrđuje.“ Kada ga njegove vizije više nisu zadovoljavale ili iznenađivale, kada mu intoksikacija više nije obezbeđivala skupocenu svest kakvu je tražio, kako se Dionis, bog ekstaze, pretvarao u Bahusa, boga opijenosti, Džim se sve više i više okretao alkoholu kako bi otupeo bol i uživao u nesvesnosti.

Isprva je pio iz čistog zadovoljstva. „Uživam da pijem“, priznao je on. „To opušta ljude i podstiče razgovore. Nekako je slično kockanju. Izadeš na veće pijančenja i ne znaš gde ćeš završiti narednog jutra. Moglo bi da bude dobro, a možda bude i katastrofa, kao da bacaš kocku. Razlika između samoubistva i lagane predaje.“

Na kraju se napijao iz tužnog i prostog razloga jer je to ono što pijanice rade.

Biti pesnik značilo je više od pisanja pesama. Biti pesnik značilo je obavezati se na prihvatanje tragedije koju ti je kob namenila i ispunjenje te sudbine sa uživanjem i dostojanstveno.

Danas, dvadeset godina posle Džimove smrti, priča o Morisonu i *Dorsima* procvetala je do carstva legendi. Džimov kratki i tragični život ispunjen je stvarima od kakvih su napravljeni naši heroji i naši bogovi mladosti i uskrsnuća. Kao Orfej, on ostaje zauvek mlad, a kao Dionis, umire da bi se ponovo rodio. I kao kod ubistva Adonisa, Mitrine žrtve i slučajne smrti Antinoja, on nije mogao da živi bez uništenja mita na kome se zasnivala njegova privlačnost za publiku. Jedan od glavnih razloga što je Džim otišao u Pariz bio je to što više nije bio u stanju da opravdava mitologiju kojoj je sam pomogao da se stvori. Jer Džim Morison nije želeo da bude bog. On je hteo da bude pesnik.

Svakako, nijedan savremeni pesnik nije pisao bolje o otuđenosti i osećaju izolovanosti, straha i nepovezanosti od Džima Morisona. Bili smo zazidani, pomućeni, izolovani, klimatizovani, sinepleksirani, programirani, ispranog mozga,

ivici te provalije i pronašao slobodu tako potpunu i široku da je bila zastrašujuća. A onda je skočio u ponor.

Ja ne verujem da je Džimov cilj, njegova ambicija, njegovo konačno odredište, bilo mračno mesto. Mislim da je Džim težio prosvetljenju. Ipak, Džim je znao da je taj put preterivanja što vodi ka palati mudrosti ispunjen sa isto toliko očaja i nesreće koliko i ushićenja i velike radosti. I taj očaj ne treba potiskivati, već ga treba proživeti.

Džimova samrtna želja bila je da bude ozbiljno shvaćen kao pesnik. Dok je bio živ, zbog njegovog ponašanja mnogi od nas bili su gluvi za njegove reči. Danas nas njegov život još uvek oduševljava i zapanjuje, ali i njegovo pesničko delo konačno dobija priznanje kakvo zaslužuje.

Džim je radio ono čemu teže svi dobri umetnici, a kada su uspešni to i postižu: da nas podignu iz letargije ustaljenih navika i kolotečine života, da nas bocnu kako bismo se osvestili, da izazovu reakciju (pozitivnu ili negativnu, nije ni važno) unutar nas samih. I da nas nateraju da mislimo. To je samo po sebi dovoljno retka pojava da bi trebalo da budemo zaista zahvalni kada god nam se osmehne sreća da se susretnemo sa njom. Spremite se, evo je.

Za života Morisona su poredili sa anđelom, nazivali ga đavolom i skoro svime i svačim između to dvoje. Od Mefista do vrhunske Barbike, od Kralja Esid Roka do Mikija Mause de Sada. On je bio Dionis koji se spustio na zemlju, šaman u tuđem telu. Rok zvezda i pesnik. Genije i blažena budala. On je zapanjivao svoju publiku dajući joj sve što ima, mnogo više nego što su očekivali. A publika se onda vraćala u sve većem broju i sa sve većim apetitom zahtevajući još. Džim je narastao veći od života i pokušavao da doraste okolnostima, što ga je verovatno i ubilo.

Ipak, Džim je dobio ono što je hteo. On je želeo da bude zvezda padalica. Sad ga vidiš, potom ne. Ali u tom kratkom trenutku on je blesnuo kao najsajnija zvezda u galaksiji. Međutim, istovremeno, Džim je želeo da pretoči privremenu energiju i

svetlost života u trajnu besmrtnost umetnosti. Nije računao da će njegov uticaj trajati toliko dugo. Mislim da bi mu bilo drago. Mislim da bi se ponosio.

Na kraju, posle pokoravanja Amerike i ostatka zapadnog sveta, pošto su ga okovali sudovi i zakoni zemlje koju je voleo, pošto ga je ismevala štampa, on je pobjegao u Pariz, dom tolikih prošlih umetnika u izbeglištvu, da nastavi život kao pesnik. Ali njegovo telo bilo je isuviše istrošeno, a srce suviše slabo. On je već previše toga video, uradio i popio. Živeo je život po sopstvenim pravilima, pokupio nagrade, a sada je na red došlo plaćanje računa. Njegova duša bila je umorna. Smrt je bila jednostavno bliža i lakša od povratka u Ameriku i na pozornicu koju je ona predstavljala.

Džim Morison nije mrtav. Njegov duh i dalje živi, u njegovoj muzici i u tim stihovima, blistajući užarenim sjajem, spoj svetlosti i tame od kog je dijamant svetao i večan.

„Otkazite moju pretplatu na vaskrsnuće“, pevao je on.

Neće moći, Džime.

Ovo nije kraj.

Deni Šugermen,
Los Anđeles, 12. maja 1995.

**LUK
JE
ZATEGNUT**

POGLAVLJE 1

Jednom, dok je sneg pokrivao visoke vrhove planina pored Albukerkija, u blizini Sandija Pika, Stiv i Klara Morison povelu su svoju decu na sankanje. Stiv je bio raspoređen u obližnjoj vazduhoplovnoj bazi u Kirtlendu gde je bio izvršni oficir i drugi čovek po hijerarhiji u nečemu što se zvalo „Postrojenje mornaričke avijacije za specijalna oružja“. Ovo je podrazumevalo atomsku energiju, tada još uvek tajanstvenu temu o kojoj se nije smelo govoriti kod kuće.

Bila je zima 1955. i Džim Morison je tek neku nedelju ranije napunio dvanaest godina. Za manje od mesec dana njegova sestra En, koja se polako pretvarala u debeljuškastu muškaraču, imaće devet godina. Njegov brat Endi, nekako čvršći od Džima, bio je upola mlađi od njega.

Slika je bila oličenje zimske idile: u pozadini snegovite planine Sangre de Kristo Novog Meksika, a u prvom planu rumeni obrazi, talasaste tamne kose skoro sakrivene toplim kapama – zdrava deca u teškim kaputima penju se na drvene sanke. Sneg nije padao, samo ih je povremeno zasipao u suvim, bockastim naletima planinskog vetra.

Na vrhu padine Džim je postavio Endija napred na sanke. En je sela iza Endija, a Džim se ugurao pozadi. Odupirući se

rukama u rukavicama bez prstiju, oni su se otisnuli napred i kliznuli uz fijukanje i klicanje.

Išli su sve brže i brže. U daljini, ubrzano im se približavala brvnara.

Sanke su jurile nizbrdo poput svemirskog broda što seče jezu dalekog svemira. Endi se uspaničio.

„Zaustavi se!“, povikao je on. „Zaustavi se! Zaustavi se!“

Endijeve kaljače zaglavile su se u prednjem delu sanki koji se savijao naviše i unazad. On je pokušavao da se odmakne i oslobodi, ali En je bila iza njega i nije mogla da se pomeri. Džim je gurao otpozadi držeći ih u bespomoćnom položaju.

Brvnara se ubrzano približavala.

„Zaustavi se! Zaustavi se!“

Sanke su bile manje od dvadeset metara od zida brvnare, na kursu neizbežnog zastrašujućeg udara. En je razrogačeno gledala napred lica otupelog od užasa. Endi je cvileo.

Sanke su kliznule ispod trema da bi ih otac zaustavio na svega metar i po od zida. Dok su se deca prevrtala sa sanki, En je histerično brbljala kako ih je Džim gurao napred i nije im dopuštao da se izvuku. Endi je nastavio da plače. Stiv i Klara Morison su pokušavali da umire svoju mlađu decu.

Džim je stajao pored i delovao zadovoljno. „Samo smo se zabavljali“, rekao je on.

Džimova majka Klara Klark rođena je u porodici s petoro dece. Ona je bila pomalo šašava, zabavi sklona ćerka nezavisnog advokata iz Viskonsina koji se jednom u mladosti kandidovao na lokalnim izborima kao deo liste Komunističke partije. Majka joj je umrla dok je Klara bila tinejdžerka, a 1941. godine, kada je imala dvadeset jednu, a otac se preselio na Aljasku kako bi radio kao drvodelja, Klara je otišla da poseti trudnu sestru na Havajima. Na mornaričkoj igranci upoznala je Džimovog oca Stiva.

Stiv je odrastao u malom gradu na Floridi, u porodici s troje dece, kao jedini sin konzervativnog vlasnika perionice. Kao dete, on je dobijao hormonske injekcije radi pospešivanja rasta, a u srednjoj školi njegov rođak i najbolji prijatelj nazvao ga je „školskim kaubojem; bio je neka vrsta dobrane – strastveni pripadnik Metodističke crkve, ali i veoma omiljen među devojkama“. Stiv je diplomirao na Mornaričkoj akademiji SAD četiri meseca pre roka, u februaru 1941, pošto je obuka ubrzana da bi se proizvela nova generacija oficira za nadolazeći svetski rat.

Stiv i Klara su se upoznali neposredno pred japanski napad na Perl Harbor. Ubrzo su se venčali, u aprilu 1942, da bi uskoro Stivov brod minopolagač napustio luku i vratio se službi na Severnom Pacifiku.

Naredne godine Stiva su prekomandovali u Peskanolu na Floridi radi letačke obuke, a samo jedanaest meseci kasnije, 8. decembra 1943, Džejsms Džejms Morison (*James Douglas Morrison*) pridružio se „bejbi bumu“ ratnog doba u Melburnu na Floridi, nedaleko od današnje baze za svemirska istraživanja Kejp Kanaverala.

Džima je otac napustio kada je imao šest meseci kako bi se vratio na Pacifik i leteo lovcem sa nosača aviona. Naredne tri godine Klara i njen maleni sin živeli su sa Stivovim roditeljima u Klirvoteru. Kuća se nalazila u Meksičkom zalivu, a njom su vladala pažljivo propisana pravila kako bi se ukućani ponašali u skladu sa viktorijskim običajima: deca treba da se vide, ali ne i da se čuju... ignorišite neprijatnosti i one će nestati... čistoća je pola zdravlja. Džimovi deda i baba po ocu odrasli su u Džordžiji. Nijedno od njih nikada nije pilo niti pušilo.

Klarino ponašanje tokom odsutnosti njenog muža bilo je besprekorno, ali uz krutost svekra i svekrve i dosadu koja je vladala u Klirvoteru, ona je bila van sebe od sreće dočekavši Stivov povratak sa Pacifika, skoro godinu dana po završetku rata, sparnog leta 1946.

* * *

Preseljenja i razdvojenost koji su obeležili život porodice Morrison tokom rata nastavili su se kroz čitavo Džimovo detinjstvo. Prvu posleratnu dužnost njegov otac je imao u prestonici, u Vašingtonu, ali tamo se zadržao svega šest meseci pre nego što su ga uputili u Albuquerki (u prvom od dva navrata), gde je godinu dana radio kao instruktor u jednom od vojnih programa za atomsko naoružanje. U to vreme već četvorogodišnji Džim imao je i sestru.

Upravo u blizini Albuquerkija, dok se s roditeljima vozio auto-putem ka Santa Feu, Džim je doživeo nešto što će kasnije teatralno opisivati kao „najvažniji trenutak mog života“. Naišli su na prevrnut kamion i ugledali povređene i umiruće Indijance iz plemena Pueblo kako leže razbacani na asfaltu.

Džim je zaplakao. Stiv je zaustavio kola da vidi može li da pomogne i odaslao jednog od posmatrača da pozove hitnu pomoć. Džimi (kako su ga roditelji zvali do sedme godine) gledao je kroz prozor haotični prizor, još uvek u suzama.

Stiv se vratio u automobil i oni su krenuli dalje, ali se Džimi nije smirivao. Postajao je sve uznemireniji, histerično jecajući: „Hoću da pomognem. Hoću da pomognem...“

Dok ga je Klara držala u naručju, Stiv je pokušavao da uteši dečaka. „Sve je u redu, Džimi, zaista jeste...“

„Oni umiru! Oni umiru!“

Na kraju je njegov otac rekao: „Sanjao si to, Džimi. To se nije zaista dogodilo. Bio je to san.“

Džimi je nastavio da jeca.

Godinama kasnije Džim će pričati svojim prijateljima kako je u trenutku dok se njegov otac kolima udaljavao od raskrsnice, Indijanac umro i njegov duh je prešao u Džimovo telo.

U februaru 1948. Stiv je poslat da plovi morima kao „oficir za specijalna oružja“ na drugom nosaču aviona. Sada su

Morisonovi živeli u Los Altosu u severnoj Kaliforniji, Džimovom petom prebivalištu za četiri godine. Tamo je Džim krenuo u školu i tu je rođen njegov mlađi brat Endi.

Sa sedam godina Džim je ponovo iščupan iz korena kada je Stiva karijera još jednom dovela u Vašington. Godinu dana kasnije, 1952, Stiva su poslali u Koreju da upravlja napadima iz vazduha sa bazom na nosaču aviona, dok se ostatak porodice Morison vratio u Kaliforniju, ovoga puta se nastanivši u Klermontu, nedaleko od Los Anđelesa.

Postoje mišljenja da su negativne posledice obesekorenjenosti u velikoj meri preuveličane i da ono što dete čija se porodica često seli izgubi u smislu tradicionalne stabilnosti, nadoknađuje raznolikošću iskustava. Bez obzira na opravdanost ovakvog ili drugačijeg mišljenja, osnovni problemi ostaju na snazi.

Kao prvo, vojnička porodica je svesna da se nigde neće zadržati za stalno, a retko ima bilo kakvog izbora u pogledu vremena i mesta narednog preseljenja. Mornaričke porodice znaju da će, čak i u mirnodopsko vreme, otac provoditi duga razdoblja na brodu, a za razliku od vojnika raspoređenih na kopnu, on nije u mogućnosti da sa sobom povede one koje izdržava. Članovi porodice nauče da putuju s malo prtljaga, obično nabavljajući samo osnovne stvari, kao delove nameštaja, escajg, posuđe i posteljinu. Džim, njegov brat i sestra su imali knjige i igračke, ali ne u izobilju.

Mnoge porodice nisu željne sklapanja novih prijateljstava, svesne da te veze mogu potrajati samo godinu ili dve. Druge se opet isuviše trude da pronađu nove prijatelje što ih ili lično emotivno iscrpljuje ili toliko navaljuju da počinju da remete ustaljeni poredak.

Naravno, prepoznatljivost vojnih baza i drugarstvo koje one neguju pomažu pri ublažavanju nelagodnosti ulaska u novu zajednicu. Porodica oficira redovno je prihvaćena sa dobrodošlicom u oficirskim klubovima gde se mogu družiti sa drugim pripadnicima ove izuzetno pokretljive zajednice. To se

posebno odnosi na mornaricu, čiji oficiri čine prilično malu i prisnu grupaciju. Godinama su Stivovi i Klarini najbližiji prijatelji bili drugi mornarički oficiri i njihove supruge sa kojima su im se putevi iznova ukrštali. Sa druge strane, deca prijatelje nalaze u školi, a deca mornarice morala su nove prijatelje da traže mnogo češće.

Psiholozi koji su proučavali izuzetno pokretljivu mornaričku zajednicu ustanovili su raznovrsne emotivne poremećaje, od alkoholizma i bračnih nesuglasica do rastrojstva i osećaja „nepovezanosti“. Verovatno najsnažniji uticaj predstavljalo je periodično odsustvo oca. Uloga majke stalno se iznova menja, u zavisnosti od toga da li je otac kod kuće ili ne, a deca često pate od zbuđenosti ili odbojnosti prema autoritetu.

Kada je Džim bio mali, Klara i Stiv su se dogovorili da nika-da neće u ljutnji podići ruku na svoju decu, da će upotrebljavati drugačiju vrstu vaspitanja i ubeđivanjem im jasno stavljati do znanja kada su pogrešili. Ponekad je ovakvo vaspitavanje imalo oblik čitanja bukvice, a ponekad se pretvaralo u ledenu tišinu.

Endi danas priča: „Ovo se na kraju svodilo da pokušavaju da nas rasplaču. Rekli bi nam da smo pogrešili, objasnili nam zašto smo pogrešili i zašto je loše tako pogrešiti. Ja sam uvek pokušavao da izdržim koliko god mogu, ali na kraju bi te ipak pritisli. Džim je s vremenom naučio da ne zaplače, ali ja nisam uspeo.“

U vreme kada je Stiv stigao u Koreju, početkom 1953, Džim je postao zgodan, pomalo bucmast dečak koji je zbog inteligencije, prirodnog šarma i lepih manira postao miljenik nastavnika i predsednik odeljenske zajednice u petom razredu. Međutim, umeo je i da zapanji starije hvalisanjem i skandaloznim rečnikom. Vozio je bicikl bez ruku, a iz izviđača su ga izbacili zbog suprotstavljanja nadzornici čete. Kinjio je svog brata.

Džim je delio sobu sa Endijem u kući u Klermontu, a ako je nešto mrzeo, to je bio zvuk teškog disanja, pogotovu ako je

čitao, gledao televiziju ili pokušavao da spava. Endi je patio od hronične upale krajnika, što mu je noću otežavalo disanje.

Endi bi se ponekad probudio dahćući, očajnički pokušavajući da uhvati vazduh, da bi otkrio kako su mu usta zapušena celofanskom trakom. U susednom krevetu Džim bi se pretvarao da spava ili bi se tiho tresao od smeha.

Kada su se Morisonovi vratili u Albuquerki, Klara je prihvatila honorarni posao sekretarice. Džim se našao u školskom sistemu Albuquerkija upisan u sedmi pa onda osmi razred, od 1955. do 1957. godine. Po sećanju jednog člana porodice u to vreme, troje dece se međusobno zbližilo „u odbrambenom stavu protiv tolikog seljakanja“, ali upravo u Novom Meksiku roditelji su primetili Džimovo povlačenje u sebe. Tu je izgubio zanimanje za časove muzike, odbijao da uzme učešće u porodičnim proslavama, otpočeo sa nezasitim čitanjem knjiga i iskusio onu opasnu vožnju sankama.

U septembru 1957, posle dve godine provedene na svežem vazduhu Novog Meksika, Morisonovi su se ponovo preselili, ovoga puta na Alamedu, u Severnoj Kaliforniji. Alameda je malo ostrvo u zalivu San Franciska, poznato po svojoj mornaričkoj vazduhoplovnoj bazi, najvećem industrijskom kompleksu Zalivske oblasti i ujedno najvećoj bazi mornaričkog vazduhoplovstva SAD na čitavom svetu. Bio je to za Džima deveti grad, u kome je proveo prvu godinu i po dana srednje škole.

Jedini pravi prijatelj koga je stekao bio je visok, ali predebeo drugar pospanog glasa iz razreda. Fad Ford je upoznao Džima sa društvenim pravilima srednje škole u Alamedu, objasnivši mu da se vožnja biciklom ne smatra modernom (Džim je počeo da pešači dva i po kilometra do škole) i da nije prihvatljivo nositi čiste farmerke na nastavu.

„Moja majka ih pere svake nedelje“, rekao je Džim. „Ponekad i dva puta nedeljno.“

Fad je bespomoćno slegao ramenima.

Džimu se lice ozarilo. „Imam ideju. Ostaviću druge ispod trema susedne kuće, kod Ričija Slejmejкера. Mogu da se presvućem kada izađem iz kuće.“

Bio je to očigledan pokušaj da bude prihvaćen. Takvi su bili i njegovi naponi da skrene pažnju na sebe. Jednom je vezao kraj žice oko uva, a drugi stavio u usta. Ako bi ga neko nešto pitao, tvrdio je da ima niz grlo spuštenu kanticu u kojoj skuplja pljuvačku radi medicinskih istraživanja. Oduševljeno je čitao časopis *MAD*,* odakle je prisvojio nekoliko krilatica. Govorio je nešto kao „otkinuo bih da zveknem kvarnog pandura po njušci“.

U ranom ispadu otpora prema autoritetima, što će postati njegovo životno geslo, dok ga je lokalni policajac izbacivao iz gimnazijske pozorišne sale jednog petka uveče jer se našao u prvim redovima među bučnim mangupima, Džim mu je odbrusio: „Pokažite mi nekakvu legitimaciju.“

Smišljao je svakakve načine da se javlja na telefon, odražavajući bolesnu stranu humora časopisa *MAD* ili naznake uvreda na nacionalnoj osnovi: „Ovde Mrtvačnica Morison... vi ih bocnete, mi ih složimo.“ Ili: „Zdravo, ovde rez'dencija Mor'sonovih. Telma na telefonu.“**

Ponekad je Džim bio suptilniji, ali još čudniji. Kada su ga uhvatili da se penje školskim stepenicama označenim isključivo za silaženje, našao se pred dežurnim učenicima, a na pitanje: „Izjavljuješ li da si kriv?“, svečano je odgovorio:

„Nisam kriv. Jer vidite, ja nemam noge.“

Džim i Fad su bili nerazdvojni. Zajedno su prvi put probali piće, maznuvši iz kapetanove flaše džin koji su onda zamenili

* *MAD* – američki humoristički časopis sa specifičnim stripovima i karikaturama osnovan 1952, a vrhunac popularnosti doživeo je sredinom sedamdesetih. Jedna od stalnih rubrika bila je i „Drski odgovori na glupa pitanja“. (Prim. prev.)

** Oponašanje crnkinje sluškinje. (Prim. prev.)

vodom. U bazenu oficirskog kluba glumili su tuče koje su delovale i zvučale ubistveno, a onda se kikotali čitavim putem do kuće.

Takođe su delili muke buđenja seksualnosti. Džim je nagovorio Fada da mu se pridruži kod kuće Džoj Alen nad rukavcem, gde su potajno gledali kako se Džoj i njena majka presvlače u kupaće kostime. Nedaleko odatle, gde su građene kuće na delovima zemlje izbačenim u zaliv, njih dvojica su svlačili kupaće gaćice i trčali goli kroz vodu s jedne na drugu stranu. Džim je pričao Fadu kako je kresnuo dve devojčice u svojoj sobi dok mu je majka bila u kupovini. Fad bi ljubomorno odmahnuo glavom, a onda uzvratio nekom odgovarajućom laži. Mnoga popodneva Džim je provodio kod Fada, smišljajući desetine krajnje bestidnih i seksualno eksplicitnih radijskih reklama o problemima „štipkanja za guzu i masturbacije“.

Masturbacija se obično javlja između dvanaeste i osamnaeste godine, ali može se nastaviti i posle devedeset tri godine. Možda niste ni svesni opasnosti masturbacije. Često se jak osip pojavljuje oko spoljne kožice *depistola* penisa što u najtežim slučajevima može iziskivati i amputaciju. Takođe, može doći do razvijanja *stridopsisa* žlezde *papuntasistula* ili, prostijim jezikom rečeno, možete se zateći sa oteklim crvenim kurcem. Niko ne želi da mu se ovo dogodi. Međutim, takav razvoj događaja je neizbežan ako se odmah ne zatraži pomoć. Mi (Društvo za sprečavanje masturbacije) opremljeni smo posebnim mašinama testiranim u podvodnim uslovima, a naša ekipa obučениh medicinskih sestara uvek je spremna da uskoči i pruži ruku pomoći kada je to potrebno.

Džim je uradio i detaljan crtež olovkom čoveka koji se grči i povraća sa tekstom: „Ovo su posledice nepažnje prema bubrezima.“ Drugi crtež prikazivao je čoveka sa flašicom koka-kole

umesto penisa i zlokobnim otvaračem za konzerve umesto testisa, sa jedne ispružene ruka slivala se sluz, a još sluzi teklo mu je iz anusa. Treći crtež prikazivao je čoveka sa penisom u erekciji veličine palice za bejzbol, dok mali dečak kleči ispred njega i obližuje usta u iščekivanju.

Džim je napravio stotine ovakvih crteža. Kada bi se našao u vedrijem raspoloženju, on i Fad su isecali likove iz stripova u nedeljnim novinama i lepili ih na listove hartije dajući im nove dijaloge ili natpise. Ponovo su teme bile seksualne ili koprološke, ali prožete prefinjenim i suptilnim humorom ne-običajnim za nekoga ko ima samo četrnaest godina.

Džim je uveče sedeo sam kod kuće. Sklopio je knjigu koja mu je držala pažnju nekoliko sati i ispustio dubok uzdah. Narednog jutra ponovo je počeo da čita istu knjigu. Ovoga puta prepisivao je omiljene pasuse u spiralno uvezanu svesku koju je počeo stalno da nosi sa sobom.

Ta knjiga bio je roman Džeka Keruaka „Na putu“, o bit generaciji, objavljen istog meseca kada su se Morisonovi doselili u Alamedu, septembra 1957. Džim je knjigu otkrio nastupajuće zime, otprilike u isto vreme kada je jedan kolumnista iz San Franciska svetu podario novi pogrdni pojam: *bitnik*.

Glavni štab bitnika čitavog sveta nalazio se u Nort Biču, kraju San Franciska, na samo četrdeset pet minuta vožnje autobusom od Alamede. Subotom su Džim i Fad imali običaj da neumorno šetaju glavnom ulicom Nort Biča zaustavljajući se da prebiraju po knjižari *Svetlosti grada*, u čijem izlogu je stajao natpis „Zabranjene knjige“. Jednom je Džim ugledao jednog od vlasnika knjižare, pesnika Lorensa Ferlingetija. Džim ga je uzbuđeno pozdravio, a Ferlingeti mu je uzvratio pozdrav. Džim je zbrisao.

Ferlingeti je bio jedan od Džimovih omiljenih pesnika, uz Keneta Reksrota i Alena Ginzberga. Ginzberg je ostavio

najsnažniji utisak jer je bio živi uzor za lik Karloa Marksa iz Keruakove knjige „Na putu“, „žalostivi poetični blefer mračnog duha“.* Bila je to slika koja se Džimu zakucala u mozak.

Džim je bio opčinjen i Dinom Morijartijem, „herojem dugih zulufa sa snegovitog zapada“, čija energija je Keruakovom romanu davala naboj poput amfetamina.** On je bio jedan od onih Keruakovih ljudi „koji su ljudi, ljudi za životom, za razgovorom, ljudi od želje da budu spaseni, željni svega istovremeno, ljudi koji nikad neće zevnuti ni reći nešto banalno, već koji gore, gore, gore kao fantastični vatromet i rasprskavaju sekao pauci preko zvezda, a u sredini prsne modra svetlost i svi zadržano viknu: 'Uuuu!'“

Džim je počeo da podražava Morijartija, uključujući i njegovu „hi-hi-hi-hi“ smejanje.

Vreme je sporo proticalo u Alamedi. Džim je povremeno „slučajno“ padao u bazen mornaričke baze, slušao stalno iznova svoje ploče Oskara Brenda i Toma Lerera*** i uletao u svađe s majkom.

Klara je bila „drekavica“, a kada stvari nisu išle po njenom, pretila je ukidanjem džeparca. Džim joj se smejao, a jednom prilikom, kada je ljutito jurnula na njega, zgrabio ju je, rvački oborio na pod i izvadiвши hemijsku olovku žvrljao po njenoj ruci. „Ne boriš se pošteno“, vikala je ona. „Ne boriš se pošteno!“

Džim se smejao: „Hi-hi-hi-hi... oh... hi-hi-hi-hi...“

Džim je iz Kalifornije došao u Aleksandriju u Virdžiniji decembra 1958, pre ostatka porodice, i odseo kod mornaričkih prijatelja svojih roditelja. Oni su imali sina Džimovih godina.

* Svi citati iz knjige Džeka Keruaka „Na putu“ dati su prema prevodu Tatjane Bižić, *Laguna*, 2015.

** Pandan lika Dina Morijartija u stvarnosti bio je pisac i pesnik Nil Kasadi (*Neil Cassady*) (Prim. prev.)

*** *Oscar Brand* – kanadsko-američki folk kantautor; *Tom Lehrer* – američki kantautor, komičar, tada poznat po parodijama popularnih pesama. (Prim. prev.)

Džef Morhaus bio je vižljast „pametnjaković“ s naočarima i upoznao je Džima sa devojčicom po imenu Tendi Martin. Tendi je živela samo stotinak metara od prostrane kuće koju su Morisonovi iznajmili u januaru kada se Stiv vratio u Pentagon.

Ova kuća od cigle i kamena nalazila se u brdovitoj, pošumljenoj oblasti zvanoj Beverli hils, kraju više srednje klase čije je stanovništvo uključivalo diplomate, oficire viših činova, članove vlade, doktore, advokate i senatore. Debeli tepih sa cvetnim motivima pokrivao je pod dnevne sobe ispunjene upotrebljivim antikvitetima (jedan od Klarine braće trgovao je antikvitetima) i tapaciranim stolicama, i s velikim televizorom. Napolju, na tremu, bili su naslonjeni bicikli.

Džim i Tendi su imali školske ormariće blizu jedno drugog, a obično su zajedno išli i vraćali se iz srednje škole *Džordž Vašington*.

Džim je uživao da šokira Tendi. „Mis'im da ću da odem i ispišam se na onaj požarni hidrant“, objavio je on jednog dana teatralno se mašivši za rajsferšlus svojih pamučnih pantalona.

„Ne!“, uzviknula je Tendi užasnuto.

U mnogo razrađenijoj smicalici, Džim je pozvao Tendi da ga gleda kako igra tenis sa gluvonemim rođakom. Skoro čitav sat vremena Džim je „razgovarao“ rukama sa rođakom i prevodio sve za Tendi koja je saosećajno stajala u blizini. Iznenada, razgovor je prerastao u svađu. Džimovi i rođakovi prsti razleteli su se kao igle za pletenje, da bi ih rođak na kraju napustio.

Džim je slegao ramenima i rekao Tendi da će je otrpatiti do kuće. „O čemu se tu radilo?“, pitala je ona.

„Ma ništa naročito“, rekao je Džim. „Pitao me je da ide sa nama kada te budem pratio kući, a ja sam ga odbio.“

Tendi mu je rekla da je surov i briznula u plač, „Oh, Džime, kako si mogao...“

„Oh, zaboga, pa on i nije zaista gluvonem“, odgovorio je Džim na to.

Tendi je prestala da plače i besno zavrištala na njega. Ona je bila Džimova jedina devojka za dve i po godine u Aleksandriji i najviše je propatila. Džim ju je neprekidno iskušavao.

Jedne subote su otišli autobusom do umetničke galerije *Korkoren* u obližnjem Vašingtonu. Dok su tutnjali preko reke Potomak, Džim se bacio na kolena i uhvatio joj stopalo.

„Džime!“, rekla je Tendi preneraženo prigušenim glasom. „Šta to zaboga radiš? Prestani, odmah, prestani!“

Džim joj je hitro skinuo jednu patiku i počeo da vuče belu soknicu.

„Džime, molim te.“ Tendi je sklopila šake na krilu preko plisirane suknje, stežući ih sve dok joj zglobovi prstiju nisu po-beleli. Snažno crvenilo oblilo joj je obraze i proširilo se vratom sve do konjskog repića.

„Ja samo hooooću da ljubim tvoja draaaaaga stopala“, govorio je Džim „tupavim“ sladunjavim glasom koji je koristio da je nervira. Bio je to glas kakav je namerno razvio da niko ne bi bio siguran da li se zeza ili ne. Džim je podigao njenu bosu nogu, cmoknuo je, a onda otpočeo sa svojim šmrkćućim hi-hii kikotanjem.

Autobus se šišteći zaustavio na kratku šetnju do galerije, pola sata pre otvaranja, pa su Džim i Tendi otišli u obližnji park. Stigli su do velike statue obnažene ženske figure koja se savijala u pasu.

Džim je šapnuo Tendi na uvo: „Kladim se da ne smeš da poljubiš skulpturu u dupe.“

„Džime...“

„Hajde, čik ako smeš...“

„Ne.“

„Da li mi to kažeš da se bojiš da priđeš pozadini jednostavne mermerne tvorevine?“ upitao je on, praveći se važan sa svojim rečnikom, kao i obično.

„Daj sada prekini, Džime.“ Tendi se nervozno osvrtala oko sebe. Neki turisti su fotografisali skulpturu.

„Hajde, Tendi, upotrebi svoj *orbikularni* mišić. Poljubi *gluteus maximus!*“

Tendi je izgubila kontrolu: „Nemam nameru da poljubim bilo šta na toj statui kako god ti to nazvao!“

Posle njenog vapaja usledila je tišina. Tendi je pogledala unaokolo. Svi su zurili u nju. Džim je sedeo nekoliko metara dalje, pretvarajući se da je ne poznaje, jedva uspevajući da se suzdrži da ne pukne od smeha.

„Pitala sam ga zašto stalno igra te igrice“, priča Tendi danas. „Odgovorio mi je: 'Ne bih te zanimao da to ne radim.'“

Tendi nije bila jedina žrtva Džimovih iskušavanja. I njegovi nastavnici bili su na mukama, a posebno lakoverna, staromodna nastavnica biologije koja je odavno prekoračila vreme za odlazak u penziju. Na njenim časovima Džim je otvoreno prepisivao, a jednom je tokom pismenog zadatka skočio na sto u kabinetu i počeo divljački da zamahuje rukama, izazivajući opštu pozornost.

„Gospodine Morisone!“, prišla mu je nastavnica ljutito. „Šta to radite!?“

„Ooo, samo sam jurio pčelu“, odgovorio je Džim, još uvek stojeći na stolu. Ostatak razreda počeo je da se smeje.

„Ta pčela ima svako pravo da je ostave na miru, gospodine Morisone. Molim vas vratite se na svoje mesto.“

Džim je skočio na pod i pobeđnički odmarširao do svoje klupe. Razred se umirio. Onda je Džim ponovo skočio preko klupe i pojurio „pčelu“ niz prolaz i odjurio iz učionice.

Ako bi se dogodilo da zakasni na nastavu, Džim je izmišljao priče kako su ga zadržali banditi ili oteli Cigani, a kada je jednom iznenada izleteo iz učionice, nastavniku koji je pojurio za njim objašnjavao je kako će mu tog popodneva operisati tumor na mozgu. Klara je bila zapanjena kada ju je direktor škole narednog dana pozvao da se raspita za ishod operacije.

Prilazio bi lepim devojkama, poklonio se, odrecitovao desetak stihova nekog soneta ili romana iz osamnaestog veka koje je zapamtio, ponovo se poklonio i odšetao dalje. Posle škole bi odlazio sa društvom do terena za golf (iako sam nije igrao) gde je hodao po pet centimetara širokoj ogradi na obodu travnjaka nesigurno balansirajući deset metara iznad brzaka reke Potomak. U hodnicima škole, vikao je na drugare: „Hej, kretenuuuu!“ (*Hey Motherfuckerrr*).

Ponekad su njegovi štosovi odisali gorčinom i surovošću. Jednom je, vraćajući se autobusom iz Vašingtona, uhvatio pogled starije žene koja ga je netremice gledala. „Šta vi mislite o slonovima?“, pitao je Džim ženu.

Ona je brzo skrenula pogled.

„Pa dobro“, rekao je Džim. „Šta stvarno mislite o slonovima?“

Pošto mu žena nije odgovorila, Džim je dreknuo: „U čemu je problem sa slonovima?!“

Dok je autobus stigao do Aleksandrije, žena se rasplakala, a nekoliko odraslih je govorilo Džimu da je ostavi na miru.

„Samo sam se raspitivao o slonovima“, rekao je on.

Drugom prilikom, kada su on i Tendi naišli na jednog paraplegičara u invalidskim kolicima, Džim je počeo da se grči, uvija i balavi, izrugujući se.

Koliko god da je umeo da bude neprijatan, Džim je lako nalazio drugare. U stvari, većina onih koji su ga okruživali u Aleksandriji spadali su u elitu škole *Džordž Vašington*, uključujući nekoliko istaknutih sportista, urednika školskog časopisa (izglasanog za „najpametnijeg“ u generaciji) i predsednika učeničkog veća. Svi su se oni nadmetali za njegovu pažnju, nesvesno podražavali način na koji je govorio usvajajući njegove omiljene izraze: „To je opako!“, ili: „Ummm... pogodio si me pravo u polne žlezde!“, nagovarali ga da izlaze zajedno sa devojkama (to je uvek odbijao), a međusobno su razmenjivali ono što se već tada zvalo „priče o Džimu Morisonu“. Džimova privlačnost postajala je očigledna iako je nije bilo moguće jasno odrediti.

„Mi smo bili toliko prokleta ispravni“, seća se jedan od njegovih školskih drugova, „tako da kada je neko zaista počeo da pravi te bezobrazluke, nešto što smo i sami želeli da uradimo, osetili smo izvesno zadovoljstvo i naginjali Morisonu. On je bio u centru našeg sveta.“

Tendi Martin nudi drugačije viđenje: „Nezgodno je kada si u školi, a drugačiji si od ostalih... na primer, poželeda sam da se pridružim sestrinstvu jer sam htela da pripadam, ali bila sam svesna da je to sranje i da nisam zaista u stanju. Dobila sam poziv za glavno sestrinstvo i proplakala čitave noći jer sam znala da moram da ih odbijem. To me je emotivno oštetilo. Kada si uveren da si u pravu, a svi drugi se drugačije ponašaju, a imaš samo petnaest godina, srce ti se slomi. Ostaju ožiljci. Svi žele da pripadaju negde kada imaju petnaest godina. Džima su pozvali u bratstvo AVO i on ih je odbio.“

Kroz godine provedene u školi *Džordž Vašington*, Džim je održavao odličan uspeh uz minimalne napore, a dva puta je dobijao i posebna priznanja. Njegov koeficijent inteligencije bio je 149. Na prijemnim testovima za koledž postigao je natprosečan rezultat u matematici (528 boda prema nacionalnom proseku od 502), a još bolje se pokazao na usmenim ispitima (630 u odnosu na državni prosek od 478). Međutim, statistika nam govori samo malo toga. Knjige koje je čitao otkrivaju mnogo više.

Gutao je Fridriha Ničea, poetičnog nemačkog filozofa čiji će se pogledi na estetiku, moral i apolonsko-dionizijski dualitet uvek iznova pojavljivati u Džimovim razgovorima, poeziji, pesmama i životu. Čitao je Plutarhove „Uporedne životopise“ postavši očaran Aleksandrom Velikim. Divio se njegovim intelektualnim i fizičkim dostignućima usvojivši nešto od njegovog izgleda: „... naginjanje glave pomalo na jednu stranu prema levom ramenu...“ Čitao je velikog francuskog simbolistu Artura Remboa, čiji će stil uticati na oblik Džimovih kratkih pesama u prozi. Čitao je sve, Keruaka, Ginzberga, Ferlingetija,

Keneta Pačena, Majkla Meklura, Gregorija Korsoa i sve ostale objavljivane pisce bit generacije. Knjiga „Život protiv smrti“ Normana O. Brauna stajala je na polici odmah uz „Stads Lonigana“ Džejsma T. Farela, na koju se naslanjao „Stranac“ Kolina Vilsona, a pored je bio Džojsov „Uliks“ (njegov nastavnik engleskog u završnoj godini smatrao je da je Džim bio jedini u razredu koji je pročitao i razumeo tu knjigu). Bili su mu poznati Balzak, Kokto i Molijer, zajedno sa većinom filozofa francuskog egzistencijalizma. Džim kao da je intuitivno razumevao šta su ovi veliki umovi imali da mu ponude.

Prošlo je dvadesetak godina od tada, a Džimov nastavnik engleskog još uvek govori o njegovim čitalačkim navikama: „Džim je čitao više od bilo koga u razredu. Ali nešto što je čitao bilo je toliko neobično da sam zamolio drugog nastavnika da u Kongresnoj biblioteci proveri postoje li uopšte dela koja je Džim prijavljivao da čita. Posumnjao sam da ih možda izmišlja jer se radilo o engleskim demonološkim tekstovima iz šesnaestog i sedamnaestog veka. Nikada ranije nisam čuo za njih. Međutim, ta dela su postojala, a njegovi zadaci su me ubedili da ih je i pročitao. Jedini izvor mogla mu je biti Kongresna biblioteka.“

Džim je postajao pisac. Počeo je da vodi dnevnik... spiralno ukoričene sveske popunjavao je svakodnevnim zapažanjima i razmišljanjima, rečenicama iz novinskih oglasa, delićima dijaloga, idejama i odeljcima iz knjiga, a kada je ušao u završnu godinu, počeo je sve više da piše poeziju. Učvrstila se romantična predstava o poeziji: „legenda o Rembou“, tragična predodređenost bila je utisnuta u njegovu svest. Homoseksualnost Ginzberga, Vitmana i samog Remboa. Alkoholizam Bodlera, Dilana Tomasa, Brendana Bijana. Ludilo i zavisnosti tolikih drugih kod kojih je bol bio neodvojiv od vizija. Stranice su postajale ogledalo u kome je Džim sagledavao sopstveni odraz.

Biti pesnik iziskivalo je više od prostog pisanja pesama. To je zahtevalo posvećenost da se živi i umire u velikom stilu i sa još većom tugom. Buditi se svakoga jutra u žestokoj groznici sa svešću da je samo smrt može ugasiti, a ipak ubeđen kako ta patnja donosi jedinstvenu nagradu. „Pesnik je sveštenik nevidljivih stvari“, rekao je Volas Stivens. „Pesnici su nepriznati zakonodavci sveta“, napisao je Šeli, „... vračevi neshvaćenog nadahnuća, ogledala gigantskih senki koje budućnost baca na sadašnjost.“*

Sam Rembo najbolje je to izrazio u svom pismu Polu Demeniju. „Pesnik postaje vidovit pribegavajući dugom, ogromnom i smišljenom *rastrjavanju svih čula*. Svim oblicima ljubavi, patnje, ludila; on istražuje sam sebe, on kroz sebe cedi sve otrove, da bi sačuvao samo kvintesencije. Neopisivo mučenje u kome mu je potrebna sva vera, sva natčovečanska snaga, u kome on postaje više nego iko veliki bolesnik, veliki zločinac, veliki prokletnik – i vrhovni Učenjak! – Jer on stiže do *neznanog*! Jer je više nego iko usavršio svoju ionako bogatu dušu! On stiže do neznanog, i kad bi na kraju čak i poludeo i izgubio moć shvatanja svojih vizija, on ih je ipak video! Pa neka se rasprsnje u svojim skokovima kroz nečuvene i nenazovljive stvari...“** Pesnik je kradljivac vatre.

Džim je jednom napisao nešto što je opisao kao „pesmu baladnog tipa“ i nazvao je „Poni ekspres“, ali sada je ispaljivao kraće nalete, ispunjavajući sveske što će obezbediti materijal ili nadahnuće za mnoge među prvim pesmama grupe *Dors*. Jedna od poema koje su se zadržale zvala se „Konjske širine“. Džim ju je napisao pošto je ugledao groznu naslovnu stranu knjige na kojoj se videlo izbacivanje konja sa španske galije nasukane u Sargaskom moru:

* Persi Biš Šeli, „Obrana poezije“, prema prevodu Ranke Kuić. (Prim. prev.)

** Artur Rembo, „Pismo Polu Demeniju“, prema prevodu Nikole Bertolina. (Prim. prev.)